

Quin model educatiu volem? ***Reflexions pràctiques d'un pedagog***

Jaume Sarramona (2017).
Barcelona: Barcanova.

Carme Amorós Basté
Pedagoga i psicòloga
Societat Catalana de Pedagogia, IEC.

El subtítol del llibre, *Reflexions pràctiques d'un pedagog*, ens dona la clau per interpretar-ne el contingut. El doctor Jaume Sarramona compta amb una llarga trajectòria acadèmica a la Universitat Autònoma de Barcelona i amb un contacte continuat amb escoles i amb professionals del sistema educatiu. Ha estat mestre, assessor pedagògic, professor a la Facultat de Ciències de l'Educació i ha assumit responsabilitats en diferents organismes del Departament d'Ensenyament, primer com a president del Consell Escolar de Catalunya i més endavant com a president del Consell Superior d'Avaluació.

L'estudi i els coneixements adquirits al llarg de la seva vida professional i acadèmica els posa al servei de professionals de l'educació, de les famílies i del públic interessat en l'educació per abordar quinze qüestions rellevants per a l'educació en el context escolar i més enllà. Són qüestions que es plantegen, en un moment o altre, els adults que han de donar resposta a les necessitats educatives dels nens o adolescents i que demanen capacitat d'anàlisi, de valoració de la situació i de resposta clara, no sempre fàcil o senzilla.

Les quinze qüestions abordades

Algunes de les quinze qüestions abordades són: el concepte de *democràcia* en els centres educatius; què s'ha de fer amb els alumnes que no assisteixen regularment a l'escola o a l'institut; com dinamitzar l'aprenentatge dels alumnes; quins són els espais i els temps per fer-ho; quin paper es concedeix a la tecnologia que ens envolta; el paper dels exàmens, dels deures escolars, dels premis i càstigs, i com eduquem els nostres alumnes per ser persones capaces de respondre dels seus propis actes.

L'esquema seguit per al tractament de la majoria de qüestions és el següent: es parteix d'un breu relat d'una experiència viscuda per l'autor al llarg de la seva vida professional; a continuació, es defineixen els conceptes bàsics que ajuden a comprendre el fons de la qüestió plantejada; tot seguit, es descriuen diferents punts de vista dels implicats, i per acabar, es proposa una sortida ben argumentada, sense defugir la necessitat de compartir-la amb tots els implicats en cada cas (alumnes, altres professors, pares i, en alguns casos, també amb els avis).

Tot i no entrar de manera exhaustiva en les quinze qüestions abordades en el llibre, m'ha semblat interessant poder subratllar algunes de les aportacions del doctor Sarramona.

La democràcia participativa no ho és tot

Un dels temes abordats amb més extensió en el llibre és el de la democràcia a l'escola, segurament per la mateixa complexitat de la seva anàlisi conceptual i per la importància que es dona a la democràcia en la nostra societat. És interessant veure com l'inici de l'anàlisi i del debat es genera en l'equip docent d'un centre a l'hora de justificar unes decisions de tipus professional i de valorar si les decisions s'havien de prendre votant o no. A partir d'aquí s'analitza el concepte de *democràcia* i s'argumenta com es pot aplicar a l'escola.

Assenyala quatre característiques bàsiques de la democràcia —llibertat, participació, pluralisme i justícia— i analitza com es poden materialitzar a l'escola, diferenciant el paper del professorat, del personal no docent, de l'alumnat, dels pares com a responsables legals i morals de l'educació dels seus fills, dels titulars o propietaris en

els cas dels centres de titularitat privada i de l'Administració educativa. Acaba el capítol amb les paraules següents:

Però una qüestió és clara a l'aplicació de la democràcia a l'escola: en tot moment s'han de respectar les atribucions de tots els estaments implicats i, especialment, el benefici educatiu per als alumnes; això exigeix alguna cosa més que votar i consensuar. (p. 22)

La satisfacció per la feina ben feta. Castigar no és agradable, però...

En el conjunt d'aquests dos apartats s'aborda la qüestió de la motivació professional del docent i també la motivació per l'aprenentatge dels alumnes, sense deixar de parlar de premis i càstigs. L'autor es pregunta si hi pot haver competència professional docent sense motivació i si la competència professional porta necessàriament al fet que els alumnes aprenguin o no:

En resum, com a professionals docents —i educadors— ens hem de preocupar de posar tots els mitjans al nostre abast perquè els nostres alumnes aprenguin, i sota aquest epígraf s'hi inclouen coneixements però també habilitats i actituds, sense sentir-nos culpables quan no ho aconseguim. No controlem totes les variables que entren en joc però ens hem de preocupar per conèixer-les i controlar-ne el major nombre possible. (p. 37)

Si la motivació és important per a l'aprenentatge, caldrà tenir-ho present en la planificació i en l'actuació mateixa de la docència. [...] Si el docent no manifesta compromís personal, motivació en definitiva per a la docència, aconseguirà que els seus alumnes aprenguin? (p. 38-39)

Se suggereixen algunes mesures que ajuden a la motivació, com clarificar els objectius que es pretén assolir, posar exemples o partir d'interessos propers als alumnes, mostrar l'aplicabilitat dels coneixements, utilitzar recursos tecnològics... I, en qualsevol cas, s'ha de verificar l'eficàcia de les mesures proposades.

En tractar el tema dels premis i els càstigs, analitza com han anat variant al llarg del temps, com actualment costa molt més parlar de càstigs que no pas de premis i com van relacionats amb el concepte de *control* per garantir la continuïtat en la direcció educativa pretesa. La seva aplicació té molt a veure amb els conceptes que es tingui

de les relacions interpersonals i de les teories de l'aprenentatge que se segueixin; en aquest punt, puntualitza què diu i què no diu el conductisme. Argumenta, de manera rellevant, la importància de la implicació personal del subjecte educand per modelar la seva conducta i les seves motivacions i per aconseguir l'autèntica autonomia personal.

No es pot deixar passar el moment adequat per actuar educativament. No cal córrer... per aprendre a llegir i escriure.

En aquests apartats es fa una referència molt explícita al paper de les famílies i al de l'escola i dels professionals docents. Es compara amb el camp de la salut i l'especificitat del paper dels professionals sanitaris i de la família. En tot cas és millor prevenir que curar. L'estimació ha de prevaldre clarament en l'àmbit familiar, sense que els pares deixin d'exercir un paper d'autoritat. Autoritat que necessita fugir de la intransigència i gaudir del respecte, que suposa manar, exemplificar i sancionar, i que ha de veure's recolzada per normes ben conegudes i revisades, si cal, amb la participació dels implicats.

Pel que fa a les reflexions i propostes sobre l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura, fa també un repàs històric de diferents aportacions metodològiques (des de Montessori i Decroly, entre d'altres). També presenta el debat sobre la conveniència o no de l'ensenyament precoç, que va tenir lloc en diferents països els anys setanta. L'escolarització generalitzada abans de l'escola primària, els estudis experimentals en aquest camp i les aportacions de la neurobiologia, així com nous recursos didàctics, han comportat una revisió del que s'havia afirmat en anys anteriors. Si bé no cal córrer, és necessari plantejar l'inici d'aquests aprenentatges en el parvulari, consolidar-los en les etapes obligatòries i seguir-hi avançant al llarg de la vida.

En aquest capítol fa també una referència a com s'ha abordat l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura en països on hi ha diverses llengües en contacte, com Bèlgica i Canadà o altres amb un fort índex d'immigració com els Estats Units d'Amèrica (EUA), França, Itàlia, Japó o Suècia. La citació d'autors com Andrew Cohen, que des dels EUA, va tenir un impacte important durant els anys setanta al nostre país, fa veure el

creixement de recerques que van ajudar a reorientar pràctiques educatives concretes a l'aula.

És interessant també l'anàlisi que proposa davant la creixent exigència social i cultural d'abordar el coneixement de diferents llengües per part dels alumnes. Quin paper hi tenen les llengües d'origen en alumnes immigrants de primera generació. Com introduir l'aprenentatge de la llengua oral i escrita del català, del castellà i d'altres llengües presents en el nostre sistema educatiu.

Amb la presència no n'hi ha prou. En els exàmens tot s'hi val... sembla. La mala fama dels deures escolars

En el conjunt d'aquests apartats es fa una referència explícita a si l'aprenentatge pot quedar reduït a les sessions presencials, especialment en el cas de la formació en nivells acadèmics superiors. Cada estudiant ha d'assumir la responsabilitat d'aprendre i ha de retre comptes d'aquest aprenentatge sigui en els exàmens, sigui en els exercicis o treballs proposats. També valora el paper dels deures escolars (a qui beneficien més, als alumnes de nivell socioeconòmic alt o als de nivell socioeconòmic baix?) i com s'hauria de poder ajudar els alumnes que no disposen de les condicions familiars mínimes per poder-los fer.

Si nosaltres no defensem la nostra llengua, no ho farà ningú més

En un moment social i polític en què torna a qüestionar-se el model de l'escola catalana, és realment oportú tornar a desgranar els diferents arguments que l'han sustentat. Evidentment és interessant anar al fons de la qüestió, saber d'on venim i cap on es poden orientar les decisions en el moment actual. En aquest cas, ho planteja un professional expert que coneix bé el nostre sistema educatiu i que ha estat molt vinculat a iniciatives de formació del professorat fora de Catalunya, que ha col·laborat amb diferents organismes d'educació en l'àmbit espanyol i internacional, com es pot comprovar en la publicació del mateix autor *La mirada d'un pedagog*, publicada el 2014 per l'editorial Barcanova.

A títol de síntesi

El llenguatge planer de l'autor i la seva voluntat d'abordar totes les qüestions que en un moment o altre ens hem plantejat com a estudiosos o professionals de l'educació, com a pares, com a dinamitzadors d'activitats educatives fora del context escolar o com a responsables de decisions de política educativa, fan veure l'interès de la lectura d'aquest llibre. En moltes de les situacions analitzades compara com es viuen en el moment actual i com es plantejaven fa anys, una comparació dels conceptes pedagògics i de l'aprenentatge i del model de societat que han anat evolucionant al llarg de la història de l'educació.

La seva lectura no evitarà haver-hi de pensar, d'intentar superar el sectarisme en la defensa dels punts de vista propis, de buscar informació complementària, de trobar acords amb els altres i amb els mateixos infants i joves —agents i destinataris bàsics de l'educació—, però ajudarà a fer servir el sentit comú molt reivindicat al llarg de l'obra.